

Архитект Емилия Попова за своята професия и пътя към нея, за времето, когато е била главен архитект на Габровски окръг и главен архитект на Трявна:

С благоговение дълбок поклон пред строителния гений на стария българин

Никаква буря не е могла да вдигне покрива, никакво земетресение не е могло да събори малките бели къщурки, накацали по баира, отворили широко прозорци и чардаци към слънцето...

ДИМКА ГОСПОДИНОВА

- Г-жо Попова, много хора, познали свободата да пътуват и живеят по света, днес се връщат назад към мястото, от което тръгват корените на техния род. За Вас кое е това място?

- Коренячка габровка съм от деди и прадеди и се гордея с родното си място, където са моите корени.

Праядо ми по бащина линия е поп Иван Баев от село Нова Махала, сега квартал Априлово на Габрово. Той е бил един от организаторите и участник в Априлското въстание. В Историческия музей съществува снимка на цялото му семейство с 12-те деца. Едно от момчетата на тази снимка е дядо ми Стефан Попов.

По игра на съдбата прапраядо ми по майчина линия е Христо Бора, който е имал воденица караджейка извън границите на града. Същият е бил жестоко убит там от пияни и озверели турци. По-късно местността започва да се нарича Боровото и става квартал Борово на Габрово. Баба ми Надежда е правнучка на Христо Бора, но не можам да узная името на нейния баща, потънало в забвение в изтеклите години.

Родена съм през 1933 година в Габрово в семейството на учител. Майка ми беше домакиня, но се гордееше, че е завършила Априловска гимназия с първия девически випуск. Баща ми, освен че беше преподавател в Механо-електротехническият техникум „Д-р Никола Василиади“ по специалност „Студена обработка на металите“, той беше талантлив гравьор на метал и бе търсен от цялата страна заради тази негова дарба. Може би от тази си съм получила в наследство уменията да рисувам, което съм предала на децата си.

- **Винаги ли сте живели в Габрово през своя живот?**

- Не, през 1945 година започнах средното си образование като ученичка в Американския колеж в Ловеч. Учих и живях там 2 години - до 1947 година, когато учебното заведение бе закрито. Това стана три години след 9 септември и беше логично това да се случи - всички „чуждестранни“ елементи подлежах на изгонване. Училището премина във владение на държавата, а американските ни преподаватели отлетяха за Америка.

- **Какво си спомняте от тези ученически години в колежа?**

- С носталгия си спомням годините в тази гимназия! Колежът беше само за девойки. В него се учеше само английски език по всички предмети от редовната програма в българските гимназии. И имаше заложен допълнителни програми, които развиваха интелектуалното въображение и знание на децата. Задължителни бяха часовете по етика, хигиена, домакински умения, театрални постановки по класически произведения, играни от учениците.

Дължни бяхме сами да си перем белъто в механизирани перални, да го гладим и подреждаме в гардеробите, на които редовно се правеха проверки.

Музика не учехме сами, защото бяха осигурени известни, прочути български музиканти - цигулари и пианисти. След изпълнението им на популярни класически произведения те ни разясняваха тяхното създаване и значение. Мисля, че такива знания и днес са крайно необходими на романтично настроеното подрастващо поколение, което не винаги може да ги получи в семейството си.

Задължително всяка ученичка имаше за наставник и помощник ученичка в погорен клас. Моят наставник беше внучката на Александър Стамболийски - Милена.

В колежа делях стая с Рада Московка, моя приятелка, също от Габрово. Тя впоследствие завърши медицина, но доби популярност с писателската си дейност. По неин сценарий е филмът „Куче в чекмедже“. Популярният режисьор и актьор Теди Москов е неин син.

- **След Ловеч къде продължихте средното си образование?**

- Приеха ме в Априловската гимназия. Естествено, имах големи проблеми, защото идвах от „неудобно и съмнително“ място. Въпреки дребната си фигура, бях поставена на последния чин в дъното на стаята заедно с едно много уплашено момиче, което незнайно как се е родило в Аржентина в бедно семейство, отишло там да търси препитание. Гледах подозрително на нас, чувствахме се като прокажени, носейки след себе си незнайно какви „потайни“ и „подривни“ намерения - ние, едни деца на 14 години! Молбата ми за членство в ДКМС непрекъснато отхвърляха, а без това не можех да следвам. В Комсомола ме приеха едва три месеца преди да си взема дипломата. Въпреки тези трудности завърших средното си образование почти с отличие.

- **Как се ориентирахте да следвате архитектура? Ваша детска мечта ли беше тя?**

- О, не, никога не бях мислила да стана архитект! От малка исках да стана лекар, и то в тясна специалност хирургия. Всичките ми детски игри бяха подчинени „на добрия чичо Доктор“. До последните учебни дни в Априловска гимназия мислех, че ще завърша с пълно отличие, но една злополучна четворка по химия намали дипломата ми с три стотни. А за да кандидатстваш и следваш медицина, тогава трябваше задължително две шестци - от дипломата и по химия. Ето защо се насочих към архитектура.

- **Но за архитектура се полага изпит по рисуване днес, и тогава питам как сте успели да се подготвите?**

- Вие сте абсолютно права, имаше изпит по рисуване. Но аз имах късмет. В Априловската гимназия още в първата година се включих в кръжока по рисуване, ръководен от прекрасен преподавател - Васил Попов, който идваше от Велико Търново. От десетина деца в началото останахме петима. Четирима от тях станаха художници, а аз - архитект.

- **Но Вие сте били в кръжока на Васил Попов? Вие сте били една от Габровската колония, както са наричали кръжока тогава?**

- Да, затова не мога да не спомена имената на моите приятели - художниците Ива Хаджиева и Дора Бонева, чиито картини красят стените на Националната галерия в София; Драган Немцов - един прекрасен илюстратор на книги и учебна литература; Христо Явашев - световноизвестния художник, познат със своето име КРИСТО, един необикновено уникален творец, оставил името и творенията на целия свят!

- **Ще Ви помоля да разкажете повече за кръжока и Христо Явашев!**

- Христо беше по-млад 2 години от мен и ученик в по-долен клас. Спомням си го като много мълчаливо и вглъбено в себе си момче. За всичките години, в които рисувахме един до друг, сме разменили вероятно само няколко изречения. Наистина седяхме един до друг, дори имах така снимка, но ми я взеха от вестник „Поглед“ и повече не ми я върнаха. Христо беше магьосник в техниката с блажни бои. Аз предпочитих да работя с креда. Спомен ли искате от мен?

Спомням си най-ясно честването на 100-годишнината на Христо Ботев, която се проведе за Габрово в театъра на града. Ние петимата в даден момент трябваше да рисуваме огромни портрети на сцената на великите

сем сигурна бях, че съм подготвена не само за изпита по рисуване, но и за новата и непозната за мен професия.

- **Къде кандидатствате архитектура?**

- Висшето си образование започнах във Варна. Приехме в специалност „Архитектура“ във Висшия институт по строителство, архитектура и корабостроене. Бях учудена на факта, че от 300 кандидати приеха едва 22-ма и аз бях осма в изпита. Във Варна учих само една година. Архитектурният факултет във Варна бе закрит, налагаше се от негодността на преподавателското тяло, което пътуваше от София всяка седмица със самолет до Варна. Така трябваше да ни преместят в София, където се дипломирах като архитект в 1958 година. През това време се омъжих и родих първия си син.

- **Как започна трудовата Ви кариера?**

- В далечната 1958 година студентите, завършили висшето си образование, подлежаха на разпределение в страната. От предложените няколко града ние избрахме Пловдив, без да имаме право на избор при назначаването. Бяхме принудени да се присъединим към състава на най-голямата строителна организация в града. Мен ме назначиха като технически ръководител на основните ремонти на хотел „Тримонциум“ и един доста голям спортен комплекс. Съпругът ми стана един от четиримата технически ръководители на огромния строеж на завод „Марица“. Това се оказа страшно необходимо за бъдещата ни практика на архитекти. Беше жизненоважно стъпало за нас. В университета се получават много разнообразни знания, но според мен те по-скоро са обогатяване, разширяване на общата култура. Е, добре! - вече знаех всички стилове в архитектурата, запознах се с вила „Боргезе“ и „Версай“! Но никой не ми беше показал как се прави проектна документация и как се изчисляват надниците на работниците, как се лее бетон, как се лепи хоросан на вертикалната стена... Може да са дребни на вид неща, но това е истинската действителност, това е основата,

на която стъпва истинският специалист. В Пловдив работихме само една година.

- **Какво се случи, за да оставите работата си в Пловдив?**

- Следващата година беше определен като окръжен град Габрово. Търсеха се спешно специалисти от цялата страна във всички сфери на производството, изкуството и администрацията. Търсеха се и архитекти. Аз бях назначена като главен архитект в Окръжния народен съвет, където работих 7 години. Пред мен се откри необятно поле на действие. Младият ни окръг нямаше добра урбанизация, липсваха градоустройствени планове, междуградските пътища бяха в плачевно състояние, имаше недостиг на жилища, административни сгради. Селата цакаха помощ... Искаха я! Нуждите бяха много и винаги спешни, лично трябваше да посетя и след това да докладвам, а бях току-що завършила, с малък опит. Пътувах непрекъснато из окръга, участвах почти във всички експертни съвети и често се налагаше да пътувам до различни учреждения и комисии в София. През ръцете ми минаваха стотици архитектурни проекти за одобрение, а вечерно време заспивах с българските закони и стандарти за строителство - съвсем нови за мен.

Съпругът ми постъпи като проектант в новосъздадената Проектантска организация, състояща се от около 30 човека.

- **Сигурно сте били удовлетворени от такъв интензивен старт в работата си?**

- Да, но дойде време, когато след много размисли и колебания осъзнах колко много ми липсва проектирането, беше ми дотегнала административната дейност, защото бях архитект по призвание. Постъпих като редови проектант в Проектантската организация, защото трябваше да разбера какво мога лично аз да правя. И това беше третото, много важно стъпало в моята практика - вече бях минала през строителството и администрацията, сега ставах проектант, аз ще творя архитектура и ще приложа всичко, научено досега.

Продължава на стр. 7

Административната сграда на Община Трявна - гр. Трявна, архитект Емилия Попова